Księga przemówień Przełożonego Starszeństwa Żydów

Kategorie: Przedmioty

W marcu 1942 r. w łódzkim getcie przygotowano zbiór przemówień (vide) Prze?o?onego Starsze?stwa ?ydów (vide) w formie pamiątkowej księgi. Za jej opracowanie odpowiedzialni byli najprawdopodobniej urzędnicy z Wydziałów Ewidencji Ludności (vide), w tym artyści zatrudnieni w Wydziale Statystycznym (vide) i działającym w jego ramach Biurze Graficznym (vide). Na tomie nie umieszczono żadnej informacji pozwalającej ustalić autorstwo ilustracji i projektu typograficznego, nie udało się także odnaleźć dokumentacji potwierdzającej okoliczności powstania księgi. Pewną wskazówką sugerującą możliwość powiązania momentu powstania księgi z drugą rocznicą utworzenia getta jest data ostatniego opublikowanego w niej przemówienia – 2 marca 1942 r. Wiemy, że okolicznościowe wydawnictwa o podobnym charakterze pamiątkowych albumów przygotowywano w związku z kolejnymi rocznicami istnienia niektórych wydziałów administracji żydowskiej getta. Księga została sporządzona w języku polskim.

Tom ma wymiary 34,5 × 27 cm i zawiera 100 paginowanych stron oprawionych w płócienną okładkę. Widnieje na niej tytuł Mowy Prezesa Rumkowskiego (vide Prezes), następnie na stronie tytułowej pojawiają się podtytułwygłoszone w okresie 1 lutego 1941 r. – 2 marca 1942 r. oraz data „marzec 1942 r.”, a także ozdobna gwiazda Dawida w centralnej części. Zbiór przemówień poprzedza też kolorowy kolaż zawierający zdjęcie portretowe Mordechaja Chaima Rumkowskiego oraz tłumów słuchaczy jego publicznych przemówień, umieszczone po nim kaligrafowane słowo wstępne oraz maszynopisany tekst wyjaśniający okoliczności organizacji przemówień oraz ich „doniosłej roli”. W następnej kolejności umieszczone zostały w układzie chronologicznym kolejne wystąpienia w formie maszynopisów, zawierających tytuł i datę ich wygłoszenia. Słowa Rumkowskiego poprzedza za każdym razem krótki opis okoliczności i kontekstu przemówienia. Każde przemówienie poprzedzone jest ilustrowaną kolorową wkładką zawierającą hasło przewodnie wystąpienia oraz wykonane temperą i

kredką dekoracje, niekiedy wzbogacone kolażem z fotografii związanych tematycznie z treścią przemówienia. Wystąpienia zostały przygotowane w następującej kolejności:

1 lutego 1941 r. – „Praca i ład”. Niezłomne hasło pana Prezesa Rumkowskiego. Exposé Przełożonego Starszeństwa Żydów;
30 sierpnia 1941 r. – Zmiana systemu zasiłkowego. Nie ma w getcie miejsca dla nierobów. 1/3 budżetu na cele opieki społecznej;
7 października 1941 r. – Przemówienie Pana Prezesa na publicznym zgromadzeniu. Zapowiedź przesiedlenia 20 tysięcy niemieckich Żydów (vide Żydzi z Rzeszy i Protektoratu). Akcja zimowej pomocy dla dzieci;
1 listopada 1941 r. – Przemówienie Pana Prezesa do wychodźców z Niemiec, Czech i Luksemburga. Jeden tylko człowiek odpowiada za getto, jest nim Prezes Rumkowski. „Wy, którzy przybyliście, jesteście dla nas, my zaś jesteśmy dla was”;
15 listopada 1941 r. – Nowa ludność musi się przystosować do warunków życia w getcie. Surowe ostrzeżenie Prezesa pod adresem wichrzycieli, pasożytów i zarozumialców. Znamienne przemówienie po koncercie;
20 grudnia 1941 r. – Ludzie dobrej woli nie potrzebują się niepokoić o swój los. Tylko element niepożądany opuści getto. Przemówienie Pana Prezesa na koncercie w Domu Kultury (vide);
3 stycznia 1942 r. – Przemówienie Pana Prezesa na progu nowego roku kalendarzowego. „Praca dla wszystkich”, to program na rok 1942;
17 stycznia 1942 r. – „Praca jest naszym drogowskazem”. Imponująca wystawa na rocznicę wytwórni sukien i bielizny. „Fabryka ta jest naszym najlepszym dzieckiem” (z mowy Prezesa na otwarciu wystawy);
1 lutego 1942 r. – Konferencja Pana Prezesa z mężami zaufania nowo przybyłej ludności. Znamienne wyrazy wdzięczności Żydów z Zachodu wobec Zwierzchnika Getta. Intencje Prezesa – serdeczność i gościnność – zbudowały gmach harmonijnej współpracy z wygnańcami w ciągu jednego zaledwie kwartału;
2 marca 1942 r. – Prezes rzuca hasło: „Wszyscy do pracy”. Mowa, zapowiadająca realizację nowego wielkiego programu. Spokojne jutro – zapewnić może jedynie praca.

Na końcu księgi znajduje się ilustrowany kaligrafowany spis treści.

W 2011 r. opublikowano Księgę nakładem Archiwum Państwowego

w Łodzi w opracowaniu naukowym wraz z faksymiliami ilustrowanych kart.

Adam Sitarek

Źródła

APŁ, 278/1090, k. 1–100; „Słuchają słów Prezesa…” Księga przemówień Mordechaja Chaima Rumkowskiego, red. A. Sitarek, M. Trębacz, Łódź: Archiwum Państwowe w Łodzi, 2011.

Tagi

administracja żydowska komunikacja

Data aktualizacji: 07-11-2026

Data dodania: 19-09-2025